

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Landbruget og fremtiden	side 3
Hollandsk bosættelse	side 4
Hvorfor har man ikke taget den lige vej?	side 5
Kronik: Er der en venstrefløj i dansk landbrug? ..	side 6
Byøsterlanggaard	side 8
Nyt fra kredsene	side 12

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

August - September 1987

Nr. 269 - 45. årgang

Birkelse.

■ Lovbygningens midterparti er opført i 1555.

*Siden 1656 har Birkelse tilhørt slægten Skeel, men med
spanlesidens aner kan slægten føres tilbage til 1614.*

SLÆGTSGÅRDEN
LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 3. juli 1941

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Lundforlundvej 8, 4200 Slagelse, tlf. 03 58 40 16

Kasserer, sekretær og annonceekspedition:

Inger M. Hansen, Bjerggårdsvej 9, 2840 Holte,
tlf. 02 80 25 37 (efter 17). Postgiro nr. 8 08 31 42

Slægtsgaardsarkivet:

»Klostergaarden«, Ole Hansensvej 3, 4100 Ringsted,
tlf. 03 61 25 35 (onsdag 11-15 og evt. efter aftale)

Arkivar Else-Margrethe Ransy, Udbygade 19, 1, 2200 København N.
tlf. 01 37 73 22 kl. 18-21 (fortrinsvis folketællinger)

Genealog Bo Johansen, St. Strandstræde 4, 1, 1255 København K,
tlf. 01 11 67 20 efter kl. 18 (fortrinsvis gård- og slægtsundersøgelser)

Hovedbestyrelsen:

Formand: Konsulent Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7,
4100 Ringsted, tlf. 03 61 00 23

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul, Ribevej 13, Ødsted,
7100 Vejle, tlf. 05 86 50 21
(Formand: Vejle amt)

Gårdejer Peder Møller Frifelt, »Lindegaard«, Tyndkærvej 7,
6823 Ansager, tlf. 05 24 30 87
(Formand: Bladudvalget)

(Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg)

Gårdejer Vagn Mathiasen, »Solgaard«, Toeltvej 4, Langerød,
3480 Fredensborg, tlf. 02 19 38 37
(Formand: Arkivudvalget, formand: Nordsjællandskreds)

Gårdejer Aage Tolstrup, »Stangegaard«, Skarpskadevej 6, Aarsballe,
3700 Rønne, tlf. 03 99 92 77
(Formand: Bornholm)

Gårdejer Meta Larsen, »Skovvang«, Præstøvej 107,
4640 Fakse, tlf. 03 82 51 45
(Formand: Sjælland-Syd)

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, »Vestervang«, Marrebæk Tværvvej 5,
Marrebæk, 4873 Væggerløse, tlf. 03 87 73 57
(Formand: Lolland-Falster afd.)

Gårdejer Carl Martin Christensen, M.F., »Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby, tlf. 09 85 11 74

Gårdejer Hans Peder Madsen, »Mariesminde«, Røjrupvej 41,
5550 Langeskov, tlf. 09 97 23 21
(Formand: Fynskreds)

Gårdejer Torp Friis Møller, Aarslevvej 4, Aarslev,
6230 Rødekro, tlf. 04 66 66 97
(Formand: Åbenrå og Sønderborg amter)

Gårdejer Hans Kloppenborg Skau, »Skovgaard«, Skovgårdsvej 15,
Hammelev, 6500 Vojens, tlf. 04 57 72 21
(Formand: Haderslev amt)

Gårdejer Knud Raunkjær, Magnolievej 114,
6880 Tarm, tlf. 07 37 30 08

Gårdejer Peder Nørgaard Larsen, »St. Engeborg«, Ballingvej 5,
7800 Skive, tlf. 07 52 24 85

Gårdejer Henry Slemming, Hammelevvej 23, Hammelev,
8500 Grenå, tlf. 06 32 01 99
(Formand: Århus amt)

Gårdejer Ingrid Houbak, »Gedemaalsgaard«, Sakstrupvej 32, Bjergby,
9800 Hjørring, tlf. 08 97 10 36

Kredsformænd, der ikke er medlem af hovedbestyrelsen:

Gårdejer Mads Andersen, Skårupvej 4, Hanning,
6900 Skjern, tlf. 07 36 20 74
(Formand: Ribe og Ringkøbing amter)

Gårdejer Peter Bentzen, »Tornngaardsminde«, Tornngaardsvej 15,
9400 Aabybro, tlf. 08 24 11 87
(Formand: Nordjyllandskreds)

Gårdejer A. C. Winther Hansen, »Trillebakkegård«, Grydsted,
9240 Nibe, tlf. 08 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Nr. 270 udkommer omkring 30. oktober. Stoff til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 30. september.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: ROSTED BOGTRYK/OFFSET, 4200 Slagelse, tlf. 03 54 52 65

Noter til tiden

Samfundsdebatten afspejler i disse måneder megen usikkerhed og uvilje og er mere interessebetonet end godt er. Der skyder vildskud som ikke retter op. Vi ser grove angreb, som skader sunde erhvervsbetingelser og der kastes grus i det maskineri, hvorfra bedre vilkår udvikles. Miljødebat, fredningshensyn og politiske ideologier sender impulser gennem alle folkelige bestræbelser med det endemål at gøre samfundet til et styret organ for bomstærke ensidige kræfter opstået af de sidste 20 års forviklinger under oprør snart her, snart der.

Tanker og meninger i skole, kirke og dagligliv giver sig fantastiske udslag med negativ virkning for disciplin og solid menneskelig opfattelse. Der bliver længere og længere fra oprindelsen til den aktuelle udfoldelse, fordi man tror, at det er mindre interessant og givende at lade evolution være en modsætning. Det er moderne at ville ændre voldsomt. På gader og stræder ses det kraftbetonede, som noget man er bange for at træde op imod, og tyverierne flourer og godtages mere og mere. Hvor mennesker mødes går man oftere amok – også når det saglige vurderes. I landbruget skrider grunden under mange bedrifter og hjem, og andelsbevægelser går stordriftens vej uden at ledere bremser op.

Der sker brud på en fortsættelse som kunne være opretholdt ved besindige investeringer og samfundsmæssige dispositioner, der viste erhvervsvenlighed. Den politiske opfattelse af bedrifterne som malkekøer der skal spæde mere og mere til for at samfundet kan fordele midler til uproduktive og nyopfundne aktiviteter, breder sig og sætter gerningen på spil, fordi man ikke ser tegn på fremgang og resultat af sit virke. Og i Folketing og i forsamlinger nedefter viser flertalsstyrken sig oftere uden det altid vigtige hensyn til de mindre stærke, der også kan åbenbare styrkende kræfter til gode for de mange.

Hele denne udvikling er ikke bragt til standsning – og det er tidens hovedopgave ved retsindighed at byde de gale tendenser og de ødelæggende holdninger trods. Denne proces er mangesidet, og de bedste folkelige kræfter bør snarest finde sammen. Burde de grundtvigske og missionske, de bedste lag fra højskolen i videste betydning, de midterste politiske strømninger, fagbevægelsens bevarende aktører, husmænd og gårdmænd m. fl. ikke snart mødes for at ryste en samfundsplan sammen til en helhed – som ville kunne danne et grundmønster for opretning til et mere meningsfyldt liv og virke.

Virkingen kunne blive en ændring henimod mere ro og en større forstandsmæssig reaktion bredende sig til alle bæredygtige enheder.

Tanken er hermed rejst – for at bremse op for alt det negative. Jeg kender godt til alle de positive træk, men de bekæmpes og lider. Derfor må fra nu af en anden kamp sættes i focus: Kampen for bedre at forstå og ville fremad med respekt og agtelse for betingelserne, der bygger på frihed under ansvar. Vejen er ~~klar~~ – men vi må den vej.

Jens P. Petersen

Den 20. oktober afholdes hovedbestyrelsesmøde.

Som bebudet skal der denne dag vælges ny landsformand, da Jens P. Petersen efter 10 år på posten ønsker at trække sig tilbage.

Samtidig udtræder Jens P. Petersen af hovedbestyrelsen, hvor han har haft sæde i 16 år. Som suppleant indtræder gårdejer Verner Larsen, Herlufille – borgmester i Suså kommune.

N. B.

Af hensyn til hovedbestyrelsesmødet udkommer oktobernummeret først omkring den 30. oktober.

Landbruget og fremtiden

Af gårdejer Carl Martin Christensen, MF

Carl Martin Christensen.

Medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.
Medlem af Sønderø kommunalbestyrelse siden 1974 og kulturudvalgsformand.

Valgtes i 1984 til Folketinget for Det konservative Folkeparti, er medlem af Folketingets landbrugsudvalg og kommunaludvalg.
Siden 1969 ejer af »Kaaregaard« på Nordfyn, og i denne sommer kan Carl Martin Christensen fejre »Kaaregaards« 250 års slægtsjubel.

Vi har nu oplevet den gældende landbrugslov i funktion i ca. 1 år, og vi kan nu begynde at se, hvordan den virker på godt og ondt. Det er ikke overraskende at konstatere, at omsætningen af mindre ejendomme er steget betydeligt efter at alle uden undtagelse kan erhverve disse til bolig. Det er en udvikling, der må glæde de fleste, idet det på lidt længere sigt forhåbentlig vil medføre en mere stabil befolkningsudvikling i landdistrikterne, og forhindre en udvikling med ødegårde. Jeg tror, at ødegårde står for os alle som et skræmmebillede og noget uværdigt for et moderne samfund.

Vi må så håbe på, at de mennesker der nu flytter på landet, har gjort sig klart, hvad de går ind til. For hvis de forventer, at der skal være gadelys og fortov, som der måske var det i det vilkvarter de forlod, bliver det en brat opvågnen. De må også huske, at selvom et moderne landbrug adskiller sig meget fra det, de erindrer fra deres barndom, vil der fortsat være nogle lugtproblemer i forbindelse med udbringning af gylle. Dette skulle nødigt resultere i et kultursammenstød, men i en gensidig forståelse for, at alle skal være her. Hvilket igen betyder at land-

bruget nok også må lære at tage mere hensyn til det omgivende samfund.

Så langt så godt. Men tilbage står den del af landbruget, der skal danne basis for den professionelle fødevareproduktion, både til hjemmemarkedet og til eksportmarkedet, og som fortsat skal skaffe samfundet en betragtelig valutaindtjening. I de senere år har denne udgjort ca. 35 milliarder kroner netto. Der er til dato ingen, der har antydnet hvordan disse penge vil kunne erstattes af andre erhverv.

Vi er i en situation med faldende priser på planteprodukter, og vi erkender alle de nu vedtagne krav til miljøinvesteringer, hvilket i sammenhæng siger os, at der skal produceres med en større effektivitet, hvis landmændene skal leve af deres erhverv.

Vi oplever i disse år, at antallet af elever på landbrugsskolerne er faldende.

Hvorfor er de det?

Ja, det er vel først og fremmest miljødebatten der skræmmer de unge, men udsigten til en livsgerning i et erhverv med uforholdsmæssigt mange arbejdstimer og en urimelig lav indtjening frister ikke. Dertil kommer vel, at mange af de, der er opvokset i landbruget, igennem hele deres barndom har hørt deres forældre beklage sig til alle tider, og derfor er blevet skræmt langt væk fra det erhverv, hvori de har deres rod.

Faldende antal unge i landbruget holdt op mod kravet om øget effektivitet, må betyde, at der liberaliseres langt mere i lovgivningen, hvad angår samdrift og sammelægning af landbrug.

Uanset om man kan lide det eller ej, må vi forvente, at der om 20 år kun er ca. 30.000 egentlige produktionsejendomme i dansk landbrug, og det må lovgivningen naturligvis indrettes efter.

Når der er under 1000 der årligt gennemgår en landbrugsuddannelse og dermed kvalificerer sig til en professionel gerning i langbruget, må der nødvendigvis være sammenhæng mellem dette antal, og det antal landbrug, der skal drives.

Selvom der vil være 20.000 fritidslandbrug, vil det, alt andet lige, betyde, at gennemsnitsstørrelsen af danske landbrug må ligge omkring 75 ha.

Alle kender de politiske realiteter i dag, men erkendelsens lys vil vel også skinne på dem, der endnu ikke vil forstå kendsgerningerne. Konsekvensen af denne udvikling vil selvfølgelig medføre en stor fraflytning fra det åbne land, og derfor vil der være behov for en betydelig grad af nytænkning for at få udnyttet den boligmasse, der herved frigøres.

Derfor må der skabes mange nye muligheder for at etablere alle former for mindre erhvervsvirksomhed i de nedlagte landbrug.

Med den meget beskedne ændring af By- og landsone-loven, der blev vedtaget i foråret, er der skabt den første mulighed for disse ting, men jeg håber, at det kun er den første af en lang række ændringer til det bedre.

Dansk Slægtsgårdsforening er ved den årlige uddeling fra Egholtfondet blevet tildelt 3.000 kr. til støtte for slægtsgårdsarkivet.

Fra Bertouch-Lehns Fond har Dansk Slægtsgårdsforening modtaget 200 kr.

Hollandsk bosættelse

af landøkonom Kaare Milthers

I 1518 kom de første hollandske bønder til Danmark. Det var Mor Sigbrit, der som Kristian II's rådgiver sørgede for det. De blev fulgt af flere i 1521. Trods kongens og Sigbrits fald og de omskiftelser der fulgte, blev bosættelsen varig og satte sit præg. Sigbrit har nok nærret et almindeligt ønske om at få landmænd til Danmark og hofhusholdningen kunne bruge dem, men bosættelsen tjente også kongens overordnede mål, som var at styrke bondestand såvel som borgerstand. Den gang kunne hollændere selv finde vejen til danske byer.

Men kun et kongebud kunne føre dem til gård og jord.

Hvad er det så der fører hollandske bønder til Danmark i disse år?

Hvad der driver den enkelte må han selv svare på, men når flere sætter bo i Danmark uafhængigt af hinanden, er det fordi der er almene forhold der tilskynder dem til det.

Nu kan det nok undre dén danske landmand, der har svært ved at få foden under eget bord – og at holde den der – at der skulle være almindelige forhold der tilskynder landmænd til at forlade et land, hvor det i snart en menneskealder er gået landbruget godt. Men det er just i dette tilsyneladende paradoks forklaringen skal søges:

Hollandske landbrug og især hollandsk landbrugsjord er meget værd i dag. Egenkapitalen er stor – henved 70% i gns. Det er godt for den der ejer. For den der skal til, betyder den høje værdi som udgangspunkt en høj overtagelespris. I henvend en snes år har investering og produktionsudvidelse hånd i hånd med et glidende generationsskifte gjort det muligt at bevare en ret høj selvfinansieringsgrad – og dermed et modstandsdygtigt, tilpasningsdygtigt og indbringende landbrug. Men om mere end én generation skulle kunne komme i gang under så gunstige forhold har stået hen. Nu begynder den bølge, der længe har båret godt, da også at ebbe ud. Mange unge der tager over i disse år kan godt regne med en del af en stor egenkapital i den fædrede bedrift, men stadig flere kan ikke gøre den anvendelig ved en produktionsudvidelse – der bl. a. kan lette forholdet til søskende. Kan de derimod frigøre kapitalen, kan den under danske forhold komme til at arbejde.

For 25 år siden kunne en dansk landmand på rejse i Holland få indtryk af at være kommet til et arbejdende frilandsmuseum. Mælkeproduktionen stagnerede på et lidt højere niveau end den danske. Svineproduktionen stagnerede på et væsentligt lavere niveau og var stort set indstillet på hjemmemarkedet med tilsvarende ujævn kvalitet.

Fællesmarkedet var etableret, men de store landbrugsordninger blev først udformet o. 1964. Den siddende generation sad godt på gårdene, men den vidste ikke om der var sønner, der ville løse af. Pengene blev i banken. Først ved udgangen af 60'erne blev det klart, at næste generation havde taget bestik af mulighederne. Hollandske bondesønner tager ikke plads hos fremmede. (De er ikke landarbejdere!). Landbrugsskolerne er ikke kostskoler, så de fører ikke de unge hjemmefra. Det krav vi dengang endnu havde om praksis inden landbohøjskolen, har man aldrig haft i Holland. Man havde ikke den udvidede nabovirkning, vi i Danmark havde i generationer. Men man havde en hollandsk eftertænksomhed, der rummer mange tankers muligheder på én gang. Da mange muligheder pegede samme vej, tog en massiv udvikling – tilsyneladende fra år til andet – fat i hollandsk landbrug. Afsætningsmæssigt og prismæssigt gav den fælles landbrugspolitik sikkerhed. Samfundet gjorde sit ved samtidig at styrke omfattende jordfordelingsprojekter, der også omfattede infrastrukturen og ved at styrke investeringssikkerheden gennem forskning og forsøg – ikke mindst på bygningsområdet. En rente på det halve af den danske gjorde det muligt at låne de

KAARE MILTHERS var sekretariatschef i De danske Husmandsforeninger, da han i 1962 blev statskonsulent og Danmarks landbrugsrådgiver i Holland, hvor han virkede i 20 år. Han udøver nu en rådgivende landøkonomisk virksomhed fra Dagstrup ved Mørke på Djursland, hvorfra han fastholder sine nære forbindelser med hollandsk landbrug. – Kaare Milthers er af en slægt der i 1725 kom til Fastergaard ved Skjern.

penge, man ikke måtte have selv. – Og ikke mindst: den udbredte familieoverdragelse ledtes i takt med produktionsomlægning og produktionsudvidelse over i et glidende generationsskifte. Man dyrkede ikke længere forfædrenes vidt spredte marker og de gamle bygninger var væk, men i de nye bygninger sad tre generationer. Sammen kunne de bevare det væsentlige for en slægt. Gæsten kunne – og kan – opleve det.

Under sådanne forhold fordobledes mælkeproduktionen og fire-dobledes svinekødsproduktionen – på 25 år. Men mælkeproduktionen toppede i 1983 og gødningsforanstaltninger standser udviklingen i svineproduktionen i hovedområderne i syd og øst. Produktionsudvidelse kan derfor ikke i almindelighed være med til at bære generationsskifterne igennem uden problemer med søskende og det offentlige kasse.

Igennem hele perioden har mange mindre brug solgt jord til høje priser til de mælkeproducenter, der på knap tyve år har bygget sengestalde til halvanden million køer. Sådanne jordsalg har finansieret mange svinestalde. Nu er det interessen for jord med mælkekvote eller plads til gødning, der holder priserne oppe. Men vil man sælge for at udvide produktionen må man flytte, og så er der nogen der finder, at de lige så godt kan gøre skridtet længere og flytte til Danmark, hvor de får mange gange mere gård for pengene. Det er ikke så langt som til Australien, som en del har valgt. Den høje danske rente er dem kun til hjælp. Den holder prisen nede. Pengene har de selv med. I sandjordsområderne mod syd, hvor den største produktionsstigning har fundet sted, koster gårdene i gns. 150.000 kr. pr. ha og jorden 130.000 kr. Bl. a. en 6% omsætningsafgift på fast ejendom gør, at den reelle pris kan ligge væsentligt højere.

Den stærke produktionsudvidelse under det glidende generationsskifte har virket bevarende og styrkende på familie- og slægtsfølelse trods omlægninger i landbruget, der er hastigere og større end dem dansk landbrug kender. Jeg tror disse gode følelser vil overleve en flytning til Danmark. Jeg tror derimod ikke at hollandske landmandsfamilier vil blive et fremmedelement her. Danske landmænd vil nok kunne lide det de møder hos dem. De 'gamle' dansk-hollandske ægteskaber på både danske og hollandske gårde, giver et fingerpeg om, hvad der kan ske.

Kaare Milthers

Hvorfor har man ikke taget den lige vej?

Af gdr. cand. polit. Hans Jørgen Holm

EF's landbrugspolitik er tyngt af store lagre. Omkostningerne herved er så store, at det truer både den fælles landbrugspolitik og EF's budget.

Men hvorfor er man havnet der? Og kunne det have været undgået?

Når man kikker bagud, springer det i øjnene, at pristignings-takten i 70'erne var for kraftig og at man først for sent fik bremset op, så direkte prisfald nu er nødvendig. Det havde sparet os for mange problemer, hvis man havde valgt den lige vej med lige store årlige pristigninger. Hvorfor gjorde man ikke det?

Forklaringen er indkomstproblemer i landbruget, ikke blot i Danmark, men i flere EF-lande. Baggrundene var forskellige, men den nemmeste løsning for alle var øgede priser.

For dansk landbrug var disse pristigninger et plaster på såret. I virkeligheden var dansk landbrugs problem i sidste halvdel af 70'erne ikke priserne, men omkostningerne. Derfor gik det så gruelig galt for mange fra 79 og fremefter, og nu sidder vi med overskudsproblemerne. Interventionsprisen blev ikke blot det sikkerhedsnet, som oprindeligt var meningen, men den blev i for høj grad markedsprisen. Virkningen blev et for stort udbud i forhold til efterspørgslen. Derfor disse bjerge, søer, pukler o.s.v. Man tænkte kort - for kort.

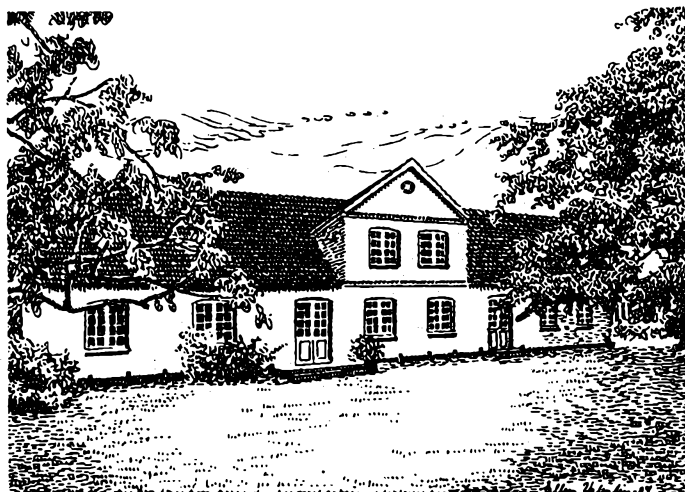
Nu ligger bjergene, søerne, puklerne o.s.v. der og de skal væk! Ikke blot p.g.a. omkostningerne, men også for at skabe en gunstigere markedsposition. Enhver køber ved, at disse bunker ligger der og det trykker prisen.

Når landbrugsministeren nu foreslår at lægge landbrugsjorden på lager som grønne marker, er der øjensynlig for at få bragt disse bunker ud af verden.

Spørgsmålet er om der nu tænkes langt nok? Hvad vil det betyde for landbrugets strukturudvikling - går den i den ønskede retning? Har man egentlig gjort sig klart, hvad der er ønskeligt?

Landbruget befinder sig tilsyneladende i en situation, hvor de professionelle krav skærpes samtidigt med, at der er både folkelig og politisk modvilje mod de konsekvenser, som disse krav af-føder.

En sammenhængende landbrugspolitik vil ikke kunne stables på benene, før der bliver balance mellem realiteter og ønsker. - Det kan tage år før vi erkender dette. I mellemtiden må vi fortsat hoppe fra tue til tue for at redde os tørskoet i land, men jeg er bange for, at der er mange - rigtig mange - der vil plumpe i.

Videbæksgård ved Haslev

Sct. Hans aften fejrede Lise og Niels Videbæk deres gårds 100-års jubilæum.

Kl. 16.00 samledes gæsterne ved familiegravsteet på Teestrup kirkegård, og kl. 17.00 var de 50 gæster samlet i gårdens spise-stue. Familiefesten indledtes med en moderniseret gammeldags middag. Efter kaffen var der folkedans og henimod midnat tændtes Sct. Hansbålet, og så var der fyrværkeri. Festen sluttede officielt med natmad.

Videbæksgård har 60 tdr. land, der dyrkes med korn, frø og havfrø. Der produceres årligt 2000 fedesvin.

Videbæksgård var tidligere fæste under Ringsted Kloster, derefter under Assendrup og siden 1681 under Gisselfeld. Efter udskiftningen af Teestrup sogn, der afsluttedes i 1793, blev gården flyttet ud på marken. Man ved ikke præcist hvornår, men det er sket mellem 1794 og 1806.

I gårdens nye lod var bl. a. marknavnet Viebæk, der gav navn til gården.

Videbæksgård ejes idag af 3. generation.

1. generation - Niels Christensen overtog gården 14. juni 1887.

I 1918 slettedes Gisselfelds arvefæsteafgift og gården blev selveje.

I 1925 overgik gården til svigersønnen Hans Nicolaj Hansen, og i 1966 til sønnen Niels Videbæk gift med Lise Hansen fra Buskysminde ved Ruds-Vedby.

OGN

Aktuel bemærkning:

Der er indledt en debat om slagtning af dyr, da fåreavlere har protesteret mod rituel slagtning af deres solgte husdyr. Men betyder det noget om et dyr skydes, aflives med giftige luftarter eller får halspulsårerne skåret over?

Skal vi ikke hellere sætte slagtningen i sammenhæng med den måde, som dyrene produceres på?

For mig at se er slagtningen kun en detalje i hele fremstillings-processen af de fødevarer, som husdyrene er råvaren til.

Al husdyrhold har et eneste formål, at forsøde tilværelsen for menneskene. Det gælder for den lille skødehund, som for den store vagthund. Hestene var engang trækraften, nu er de på den ene eller anden måde blevet hobbydyr.

Kvæg, svin og får er føde for menneskene.

Landbruget holder disse dyr for at den øvrige del af befolkning

gen kan få føden. Det er ikke alene landmændenes dyr, men også forbrugernes, for det er den pris, som forbrugerne vil betale, der sætter rammerne for den måde, som husdyrene lever på.

Mange køer har levet af behandlet halm, majsensilage og af-målte proteiner. Muligvis har de aldrig stået på en græsmark, men på spaltegulv eller været bundet.

Derfor er det hykleri at drøfte den ene eller anden aflivnings-form, når veterinærerne kan sige god for metoden. Vi er jo alle imod dyrplageri.

Aflivningsmetoden er mindre væsentlig end den behandling dyrene får under transporten fra stalden til slagteriet, for ikke at tale om de forhold, hvorunder dyr opbevares på slagteriet inden slagtningen.

Skal vi have debat om aflivningen af dyr, så skal den indgå i en debat om den måde vi holder dyr på, både fødeedyrene i landbruget og hobbydyrene i etagelejlighederne.

Ole G. Nielsen

KRONIK

Er der en venstrefløj i dansk landbrug?

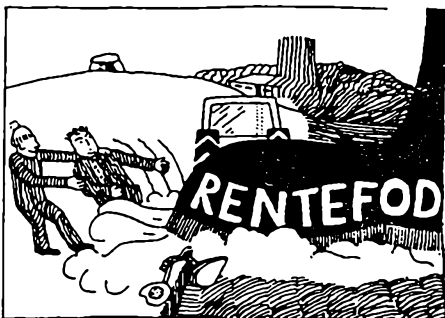
Af agronom Ingrid Henneke, Nibe

For mange af dette blads læsere vil Bjørn Westh nok være det mest »røde« de kender til indenfor landbruget. Men i de sidste ti år har mange ting rørt sig, initiativer opstod, foreninger blev dannet og græsrodderne arbejdede mere eller mindre uden det etablerede landbrugs bevågenhed. Jeg har mest befundet mig i udkanten af begivenhederne, men vil prøve at kigge lidt tilbage.

Økologisk Jordbrug

I midten af 70'erne dannede en blanding af halv- og helstuderede røvere, landbrugsmedhjælpere, bønder og byfolk en gruppe kaldet »Jordbrugsstudiegruppen«. Alle havde de en mening om landbrug, politik, økologisk jordbrug, fællesdrift o.s.v., men det kneb med enigheden. Nogle ville først og fremmest dyrke jorden efter de rigtige principper, økologiske eller biodynamiske, og her blev spiren lagt til »Landsforeningen økologisk jordbrug«, som nu er en stor forening med 500 medlemmer. De regler, der gælder for økologisk dyrkning idag, er fastlagt af denne forening. Den lille økologiske spire fra 70'erne har vokset sig stor og stærk idag, og der er vel næppe en husmandskreds eller landboforening, der ikke arrangerer udflugter og møder, hvor økologisk dyrkning er på programmet. Trods stor modvilje og megen træghed kom økologerne ind i varmen, og har idag egne konsulenter, egen landbrugsskole og endda en landskonsulent. Hvem skulle have troet det i 1980?

Socialistiske bønder

De mange tvangsauktioner sidst i 70'erne gjorde en del af jordbrugsstudiegruppens medlemmer mere politisk bevidste. Kreditorerne satte folk på porten i snesevis, en situation, der var ret ukendt i landbrugskredse på den tid. Renterne var tårnhøje og en masse landmænd måtte magtesløse se på at gælden voksede og voksede. I Vestjylland stod det værst til og det var da også her protestdemonstrationerne var stærkest.

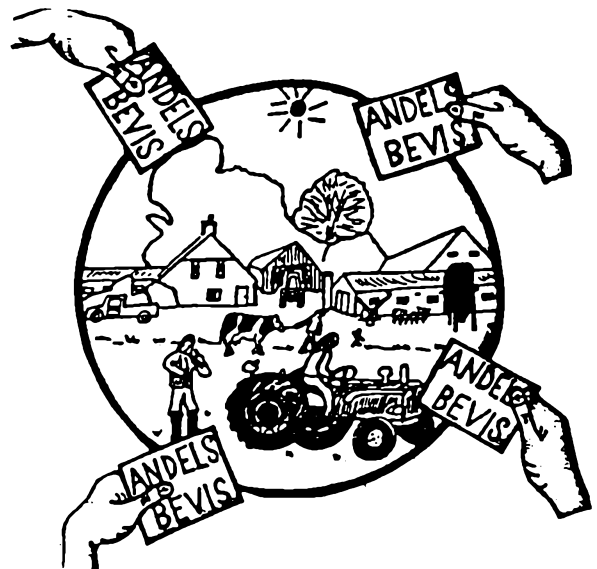
Idéen til at danne en forening af røde bønder opstod og 7-8 lokalgrupper over hele landet mødtes jævnligt. Foreningen fik navnet »Socialistiske Bønder«, men voksede sig aldrig så stor og stærk, at den kom til at spille en rolle i den offentlige debat om landbrugspolitikken.

For medlemmerne hver især betød det derimod meget at have en gruppe mennesker at støtte sig til, når man stod alene med sine synspunkter i et erhverv og en dagligdag fyldt med venstrefolk.

Det betød, at vi fik diskuteret uddannelsespolitik, ejerformer, medhjælperforhold og EF-politik med nogle ligesindede, og derved fik kræfter til at gå ud og sige vores mening. Man arrangerede landsmøder, højskolekurser, ture til kooperativer i Portugal, sommerlejre og demonstrationer på Ungskuet i Herning. Idag ligger foreningen i dvale, men dens blad »Landrødderne«, som er et uafhængigt blad idag, lever i bedste velgående. Bladet bringer kritiske og velskrevne artikler om dansk landbrug idag, og er for mig et nødvendigt supplement til Landbrugsmagasinet og Landsbladet.

Kvinder i jordbrug

Det kvindepolitiske optog sindene hos mange for 10 år siden og organisationen »Kvinder i jordbrug« opstod i kølvandet på den øvrige kønsrolledebat. De sidste år har man arrangeret et stort årligt weekend-møde. Her mødes alle der har lyst, udveksler erfaringer og deler de sorger og glæder, der er forbundet med at være kvinde i et mandefag. Der holdes i week-end'ens løb indlæg om mange sider af livet på landet: jura, økologi, børn, landmandsuddannelse o.s.v. I år bliver et af emnerne gen-teknologi og professor Ebba Lund fra Landbohøjskolen deltager i mødet.

Andelslandbrug

Interessen for nye ejerformer, først og fremmest andelslandbrug, var stor omkring 1980. »Udvalget til oplysning om andelslandbrug« holdt weekend-møder år efter år og samlede 50-70 deltagere, der med stor ildhu diskuterede, hvordan de kunne tænke sig at drive landbrug i fællesskab med andre. Her opstod mange idéer om en bedre måde at drive landbrug på, og selv om der ikke kom så farligt mange andelsbrug ud af det, var disse week-end'er et mødested for alle mulige skægge mennesker. Man mødte en DKP'er med grønt bevis, en fanatisk biodynamiker og en ganske upolitisk landbrugsmedhjælper, der bare ikke kunne klare det ensomme liv på gården derhjemme. En skulle skynde sig videre til landsmøde i fremskridtspartiets ungdoms-afdeling.

Andelslandbrugerne i Vestjylland var det forbillede mange havde, og herfra fik mange inspiration. Sådan er det tildels stadig, selvom der kun er 2 andelsbrug tilbage. Folkene på Søgård og Dyrvig Andelslandbrug har trods alt vist, at de gode idéer er bæredygtige, og også kan fungere, når den første begejstring har lagt sig og det bliver hverdag.

Højskolen i Sdr. Felding

Sdr. Felding højskole, en helt ny højskole, har sine rødder i andelsbrugene, og forsøger med sine kurser at arbejde for fællesdrift, et levende landbosamfund og en bedre kontakt mellem land og by.

SID's medhjælperklubber

Til sidst vil jeg nævne SID's medhjælperklubber. De sidste år har SID fået øjnene mere op for landbrugsmedhjælpernes problemer. Med dannelsen af medhjælperklubberne kom man et skridt på vejen mod at alle medhjælperne melder sig i en fagforening, som kan yde støtte ved arbejdsløshed, problemer med løn, arbejdsmiljø m.m.

UD TIL HØJRE !

Hvor blev Danmarks Landboudom af?

Jeg synes det er tankevækkende at alle de omtalte aktiviteter er foregået udenom »Landboudommen«. Mange af de utraditionelle mennesker med friske idéer, jeg har mødt de sidste 7 år, har ikke følt sig hjemme i den altfor gumpetunge og traditionsbundne organisation, – og det er jo synd for Landboudommen!

Afslutning

»Er der en venstrefløj i dansk landbrug?« Ja – det er der! Den er nok mere spredt og desillusioneret end for 5 år siden. Mange af os er blevet mere satte, mange har opgivet erhvervet som levevej i takt med den almindelige afvandring fra landbruget.

Men der er også lyspunkter. Økologisk landbrug er inde i en rivende udvikling, andre aktiviteter er stille døet hen, men ikke uden de først har givet inspiration til nye tiltag. Venstrefløjens store parti SF står i dag med et udmærket og gennemarbejdet landbrugspolitisk program, som bl. a. er inspireret af de græsrodsbevægelser jeg har omtalt. Gad vidst om ikke de kommende år vil vise at partiet får indflydelse, så dele af programmet kan gennemføres.

Ingrid Henneke
Holmager
Nibe

landmandskone og kvægbrugskonsulent

Genbrug og genbefolkning af landsbyerne

Plast-industriens Arbejdsgiverforening har i anledning af sit 25 års jubilæum udsendt et debathæfte om landsbyernes fremtid. Hæftet hedder »Genbrug og genbefolkning af landsbyerne«.

I forordet skriver formanden for den jubilerende forening – Mogens Boyter, at debathæftets indlæg ikke afspejler en bestemt politisk holdning hos udgiverne til landsbyproblematikken, men understreger at netop plast-industrien med dens meget varierede struktur, har gode forudsætninger for at medvirke til at genskabe et blomstrende næringsliv uden for storbyerne.

Jubilæumsbogen er redigeret af Richard G. Nielsen, Odense, der også er kendt af »Slægtsgårdens« læsere.

I 12 indlæg gives forskellige bud på, hvordan produktioner, mere beskæftigelse og flere boliger kan placeres i landsbyerne.

Et af debathæftets indlæg er skrevet af gårdejer, folketingsmand Carl Martin Christensen, som et hvert medlem af Dansk Slægtsgårdsforening kender. Hans afsnit hedder: »Slægtsgården – et centralt element i det åbne land.«

Carl Martin Christensen slutter sit indlæg med følgende betragtning: »Landsbyernes fremtid må baseres på et effektivt landbrug, men også på deltidslandbrug og fritidsbrug i skøn forening med håndværk og småindustri, der vil kunne anvende en del af de tidligere landbrugsejendomme.

Det må naturligvis ske med skyldig hensyntagen til naturen. Spildevandsrensning vil kunne foregå i rodzoneanlæg, der effektivt og billigt kan etableres i mindre bysamfund og således vil kunne overflødiggøre dyre afskærende ledninger til centrale rensenanlæg.

Alt dette kræver tolerance og forståelse både hos landbrugere og tilflytterne og betyder, at vi ikke nødvendigvis skal udbringe gylle og andre ildelugtende sager i week-enden.

Men det betyder også, at ikke-landbrugere må forstå, at animalsk produktion ikke er lugtfri, og at der ikke nødvendigvis er fortov og gadelygter.

Hvis viljen og forståelsen er til stede, tror jeg, at vi vil opleve et årtusindskifte med en blomstrende aktivitet i det åbne land, skabt af mange forskellige befolkningsgrupper, der vil kunne leve et rigt liv i pagt med den natur, vi alle holder af og har brug for.«

Lic. agro. G. Bjerre Andersen har en interessant analyse af bolig- og arbejdssituationen på landet. Han skriver bl. a.: »Af de knapt 30.000 passive landbrugsbedrifter, der fandtes i 1983, ejedes de 11.065 af pensionister. Når disse ejendomme skifter ejer, er der ingen arbejdsplads at overtage. De nye ejere skal ud at finde en arbejdsplads.«

Hvor debathæftet »Genbrug og genbefolkning af landsbyerne« skal anvendes, ved jeg ikke, men der er mange interessante synspunkter i hæftets artikler.

OGN

Folketælling 1787 over Tybjerg Herred

K. W. Rasmussen og Helge Vangmark har på forlaget Moroni Aps i Lyngby udsendt Folketælling 1787 med 5124 personnavne og 49 gamle kort over herresæder og landsbyer i Tybjerg Herred, Præstø Amt.

Det er et offsettryk af håndskrevne afskrifter af de originale folketællinger for de 15 sogne i Tybjerg herred. Den største værdi i produktet er navneregisteret.

Pris: 88 kr.

OGN

Byøsterlanggaard

Da kredsen Sjælland-Syd på sin halvdagsudflugt besøgte Byøsterlanggaard i Høve mellem Skælskør og Slagelse, fortalte gårdens ejer, dyrlæge H. K. Jensen om gårdens historie. Her bringes den spændende beretning om slægtgården, hvis udgangspunkt ikke er det traditionelle.

Min viden om denne gård stammer dels fra gamle dokumenter, og fæstekontrakter, der opbevares i gårdens arkiv og dels fra en bog, som min farmor skrev om alle gårdene i Høve, og hvor hun selvfølgelig har beskrevet sin egen særlig omhyggeligt, fordi hun var taknemmelig for at overtage sit fødehjem på et tidspunkt, hvor hendes forældre var fuldt arbejdsdygtige.

Det ældste dokument om gården viser en fæstekontrakt mellem Holsteinborg gods og en ungkarl Chresten Hansen, der får gården i fæste i 1772 mod at gifte sig med den derboende enke efter den tidligere fæster. Hans fæstebog foreligger også, dog uden nogen kvittering for landgille, og allerede i 1776 bliver han sat ud på grund af »restancer og anden vidtløftighed.« Gården var da i en meget ussel stand: uden tækning og klining og med meget få husdyr, og ingen af bønderne i Høve har tilsyneladende haft lyst til at binde an med den. Men i nabobyen Flakkebjærg, fandt godset en håndværker – vist nok en væver – der havde pengekasen i orden, han hed Michel og var gift med Birthe Pedersdatter, og de havde dertil en voksen søn Hans, som de gerne ville have til gårds, og han fæstede så den misrøgtede gård i foråret 1776.

Om hvordan Michel havde skaffet sig de nødvendige midler, fortælles der, at han foruden at være en dygtig håndværker såde til »halvt« med de fleste af bønderne i Flakkebjærg, d.v.s. at han leverede dem såkorn mod at få part i høsten, og blev således en velstående mand. Vi ved ikke hvornår han døde, men da han ikke er med på folketællingslisten 1787, må det være før den tid.

Hans Michelsen blev gift med en pige fra byen, Ane Jensdatter fra matr. nr. 17, de satte gården istand og drev den indtil udskiftningen i 1797. Ved lodtrækningen fik de »de lange agrer« østen for byen, og de følgende år flyttede de gården ud på dens nuværende plads, og kaldte den »Byøsterlanggård«. Meget af det gamle tømmer blev brugt til det nye, hvor man i dag kan se de tidligere udvekslinger. Gården blev bygget solidt og godt med låse og messingbeslag, hvor mange andre blot havde et almindeligt klinkefald. Hans Michelsen havde dobbelt af alt, så han aldrig stod og manglede noget, når det skulle bruges, og der var navn på hans ting, et kraftigt brækjern med hans navnetræk opbevares i samlingen af gamle redskaber, også et sæt stadshauger til stiv vogn er bevaret fra hans tid. I køkkendet stod et gammelt bornholmerur, hvor Hans Michelsen på bagsiden af urskiven har indridset, at det er købt på auktion i Høve i 1774 og sendt til urmager for første gang. Det står endnu i vort hjem og går og slår fortrinligt, samt viser datoen.

Birthe Pedersdatter flyttede med ud på gården og døde der i 1804, og hun havde Michels pengekasse med, desværre var mange af mønterne gemt så længe, at de var gået ud af kurs, de blev derfor sendt til guldsmeden, der støbte seks sølvskeer af dem. Disse var dog både bløde og dårlige at spise med, så de eksisterer ikke mere, kun een mønt er bevaret: en ottemark fra 1675, den går i arv i slægten og er forvaret hos mig i øjeblikket.

Hans Michelsen var født i 1750, han var en stor og kraftig mand, han blev 81 år og havde alle sine tænder med i graven, hvilket vi kunne konstatere, da min farfar i 1931 blev gravsat i samme grav. Farmor var godt tilfreds med denne observation, idet det ofte var krøblinge og svage folk, der blev håndværkere som vævere, skomagere og træskomænd, og det var jo ikke så rart, om der lå den slags aner tilbage i slægten.

Ane og Hans Michelsen fik to sønner, den ældste Hans Hansen blev gift med en enke i Flakkebjærg, men døde ung. Den yngste Chresten Hansen blev født i 1784 og var således 45 år da

han i 1829 fæstede Byøsterlanggård for 200 Rd., samt aftægt til faderen (hans moder var død i 1826), men der må have været kvalificeret kvindelig hjælp på gården, eftersom Chresten Hansen først i 1834, som 50-årig, giftede sig med den 30 år yngre Bodil Pedersdatter fra matr.nr. 7 i Høve. Trods den store aldersforskel levede de godt sammen, og Bodil fortalte til farmor, at hun altid blev taget med på råd, når vigtige beslutninger skulle tages. Bodil Pedersdatters mor blev også tidlig gift – kun 14 år var hun – og det gik således til.

Hendes fader Peder Christensen var fra et ret fattigt hjem på matr.nr. 7. Han måtte derfor springe soldat, da den tid kom – folk der havde råd til det lejede en til at stille for sig – men da tjenestetiden var ved at rinde ud, fik Peder brev om at komme hjem til begravelse, da begge forældre var døde. Efter begravelsen fik han travlt med at skaffe penge til indfæstning. Soldatertiden havde ikke givet det store overskud, og hjemme fandt han ingen, så der var ikke andet at gøre, end at gå i byen og finde en pige med lidt på lommen. Det fandt han også hos Chresten Hansen på matr.nr. 12, der var bare det dilemma, at stumpen ikke var mere end 14 år, men de blev viet i Høve kirke den 25. maj 1810, hvor Maren Christensdatter havde 100 Rd. med til indfæstning af gården, men hendes fornuftige fader havde udfærdiget et dokument, hvorefter Peder Christensen forpligtigede sig til straks at rejse til København som soldat, og ikke komme hjem før om fire år, og det lovede og gennemførte han.

Maren og Peder Christensens tørste barn blev kaldt Bodil efter sin farmor og det var denne Bodil Pedersdatter, der som 20 år tog ud på Byøsterlanggård og blev gift med den alderstegne pebersvend, og egentlig fik så stor betydning for familien.

Christen Hansen levede nemlig ikke så længe. De fik kun een søn i 1837, og da han var 13 år døde hans far. Bodil drev så gården i fire år ved hjælp fra en broder samt en indsidder, der havde bygget på samme grund og ejede 9 td. land i et hjørne af marken. Hun købte gården fri af Holsteinborg og plantede haven til, et æbletræ, en eg og en hængeask står endnu i haven. I 1854 giftede hun sig anden gang med en garver fra Næstved og rejste dertil. Sønnen Hans Christensen, der nu var 17 år, fik gården som fyldestgjort arv, og hans morbroder blev på gården og gik til hænde.

Hans Christensen som landmand har farmor ikke skrevet meget om, han var munter og omgængelig og holdt meget af kortspil og jagt. Han gik i skole i Høve, men det var ikke hver dag han nåede hjem, for han var jo i familie med den halve by, og havde således let ved at redde sig både mad og selskab, samt en

Dyrlæge H. K. Jensen fortæller de 140 besøgende om sin gårds spændende historie.

jagttur. Han giftede sig i 1859 med Marie Kirstine Jespersen, datter fra Fuglebjerg kro, og i ægteskabet var 3 børn – Laura Christine, Laurits og Peter. Den ældste Christine (min farmor) fik Bodil stor indflydelse på, idet hun fik udvirket, at den lille pige allerede som 7 årig kom til Næstved og fik hele sin skolegang der. Hun boede ikke hos sin farmor, men hos en skomager Sindal, der selvfølgelig har kendt garveren godt, men hun besøgte ofte sin farmor og fik megen slægtshistorie fortalt af hende. Sin gode uddannelse skønnede farmor meget på og var meget taknemmelig for, men kom i taknemmelighedsgæld til Bodil endnu en gang. Ægteskabet med garver Ole Jensen i Næstved var nemlig barnløst, men forretningen havde været god, så ved deres død i 1882 blev boet opgjort til 240.000 kr., hvor Bodils halvdel blev delt mellem hendes eneste søns børn. Farmor blev således i stand til at købe fødegården af sine forældre for netop 40.000 kr. På det tidspunkt havde Hans Christensen forbedret gården meget. Stuehuset var bygget næsten dobbelt så stort, og staldbygningen flyttet fri af stuehuset og udvidet betydeligt. Dertil havde han købt jord i Dalmose og mageskiftet med indsider Jens Olsen, så hans jord blev lagt ind under Byøsterlanggård, og hans beboelse blev indrettet til svinestald. Marie og Hans Christensen indgik i kompagniskab med deres ældste søn Laurits, der jo også havde arvet 40.000 kr., og købte Oldebjerggård ved Sorø. Der var 110 td. land foruden 60 td. skov, altså en udpræget jagtgård. De holdt sølvbryllup på Byøsterlanggård og samme dag blev Christine gift med min farfar Niels Jørgen Jensen, der stammede fra Tommasminde i Fuglebjerg, hvor hans far var sognefoged og sognerådsformand.

Niels Jørgen Jensen fik mange tillidshverv i Høve, han blev sognefoged, regnskabsfører for mejeri og kontrolforeningen, og farmor var med sin gode uddannelse en betydelig støtte for ham. Han blev dannebrogsmænd i 1920 og mange fine mindegaver fra hans tid er endnu i slægtens besiddelse. Med fra sit hjem i Fuglebjerg havde farfar en vildtbanesten, der havde afgrænset Antvorskov vildtbane på hans farfars mark. Den pryder nu stenhøjen på Byøsterlanggård.

Niels Jørgen Jensen døde 1931, men farmor, der havde sørget for at også hendes børn blev holdt til bogen, drev gården videre med hjælp af de to yngste sønner, hvoraf den ældste, Anker Jensen, var blevet sognefoged efter sin far i 1930.

Farmor havde stor veneration for sit gamle fødehjem, og følte at hun burde sætte sig et minde også. Ved den forbedrede drift

var avlingen også stadig vokset, så stadig flere stakke måtte sættes ude. Derfor blev loen revet ned og langt større lade bygget med plads til hele høsten, foruden kornmagasin, karleværelser og garage, da man også havde fået bil. I sine sidste år skrev farmor to bøger, en der berettede alt, hvad hun kunne huske om gårdene i Høve, og en der fortalte om hendes personlige oplevelser gennem et langt liv.

Det var i høj grad hendes yngste søn Niels Boe, der tilskyndede hende til det ret store arbejde, men farmor ville gerne fortælle, og hver gang sagde Niels Boe: skriv det dog ned, det er da ikke til at huske, alt det du har oplevet. Derfor blev bøgerne også tilegnet ham og kom ved hans død i 1972 i min fætter Jørgen Dahl's eje. Jeg har imidlertid i år lånt dem og ført den om Høves gårde ajour og samtidig mangfoldiggjort dem, så de har en rimelig chance for at blive bevaret for eftertiden.

Efter farmors død i 1942 fik min farbror Anker Jensen skøde på gården. Han havde aldrig følt sig som landmand eller haft lyst til landbrug, men han passede gården godt og fulgte med i alt det nye, der kom frem. Det var ham en stor fornøjelse at få hestene skiftet ud, og få alle redskaberne lavet om til traktortræk. Han var ivrig hjemmeværnsmand og var med i sprængningskommandoen og tog i en alder af 49 år dykkercertifikat. Kort før sin død i 1968 blev han på sin 70 års fødselsdag udnævnt til ridder af Dannebrog.

Farbror Anker blev aldrig gift, så han forudså problemerne ved generationsskiftet af den gamle slægtsgård. Nu havde hans søster Gerda i Klinteby imidlertid to tvillingedrenge, der begge var landbrugsuddannede. Den ene skulle overtage sit fødehjem, og så kunne den anden jo passende få gården i Høve efter ham. Efter nogen forhandling i familien indså farbror Anker, at det ikke kunne blive på hans betingelser, og trak sig nok lidt skuffet ud af det, i hvert fald forelå ved hans død et notat, der tilskødede mig hans jordiske gods, det var den 10. august 1968.

Efter 1968 blev Byøsterlanggård forpagtet ud til nabo Kristen Petersen, da jeg på det tidspunkt drev dyrlægepraksis i Hyllinge. Han havde forpagtningen til sin død i 1982, hvorefter jeg selv har drevet den ved hjælp af maskinstation. Jeg har ikke i den forløbne tid indlagt mig nogle fortjenester med hensyn til forbedringer eller ombygninger, et kornmagasin med tørreri er dog etableret og bygningerne er skyldig vedligeholdt.

Velkommen til nye medlemmer:

Pelsdyravler
Holger Rasmussen
Hundekildegård
Slagelse Landevej 65
Tranderup
4230 Skælskør

Gårdejere
Jytte og Erling Rasmussen
Dalgaarden
Næstvedvej 27
Bårse
4720 Præstø

Gårdejer
Johs. Rasmussen
»Hyldekærshøj«
Hyldekærvej 2
Gundsømagle
4000 Roskilde

Gårdejere
Lissi og Ole Chr. Lidsmoes
»Egeledgaard«
Teestrupvej 18
4690 Haslev

Gårdejere
Dorte og Helge Rasmussen
»Lillemarksgården«
Lillemarksvej 8
4734 Allerslev

Gårdejere
Karen og Chr. Boesbjerg Jensen
»Mosegården«
Bjergby Engvej 2
4440 Mørkøv

Kjeld W. Rasmussen
Skebjergvej 32
2765 Smørum

Anna-Lise og Jens Jensen
Slagstrupvej 30
4200 Slagelse

Gårdejer
Jens Christiansen
»Spangsholm«
Knudstrupvej 13
4270 Høng

Proprietær
Mogens Gøthe Larsen
Nr. Gyldenbjerg
4983 Dannemare

Gårdejer
Kjeld Rasmussen
Nakskov Landevej 27
4970 Rødby

Gårdejer
Iris og Kaj Larsen
Runestensvej 13
Gerringe
4970 Rødby

Gårdejere
Kaja og Aksel Hansen
»Carlsminde«
Brændeskovvej 12
Bovense
5800 Nyborg

Gårdejere
Martha og Kresten Iversen
»Grønvang«
Stenderup 23
6400 Sønderborg

Gårdejere
Else og Iver Zachariassen
»Løkkegård«
Nybøl Vestermark 3
6400 Sønderborg

Gårdejere
Ellen og Jens Møller
»Lindegård«
Legbjergvej 9
V. Sottrup
6400 Sønderborg

Gårdejere
Betty og Søren Bladt
»Ravnshøjgård«
Stenderup 1
6400 Sønderborg

Gårdejer
Hardy B. Pedersen
Mosegården
St. Nørlundvej 1
7361 Ejstrupholm

Gårdejere
Margrethe og
Hans Nissen Christensen
Vandmøllevej 2
Klovtoft
6230 Rødekro

Gårdejere
Annette Lauritsen og
Hans Chr. Dall
Vonsbækvej 53
6100 Haderslev

Gårdejere
Birthe og Bent Beyer
»Frydenhavn«
Frydendal 2
Skeldemark
6310 Broager

Gårdejer
Johannes Ravn
Asdalgaard
Ribe Landevej 12
6510 Gram

Gårdejer
Jørgen P. Petersen
»Vesterballegård«
Stenderup 33
6400 Sønderborg

Gårdejere
Gertrud og Julius Boldt
Tørningvej 13
6500 Vojens

Gårdejere
Marie og Svend Rasmussen
Over Blaaekrog 3-5
Varnæs
6200 Aabenraa

Gårdejere
Jane og Jens Lei
Overballe 15
Skelde
6310 Broager

Gårdejere
Gerda og Ejner Lyek
Birkholm
6400 Sønderborg

Gårdejer
Christian Rasmussen
»Engholm«
Lebølvej 10
6470 Sydals

Gårdejere
Eva og Åge Søgård
Veje Landevej 50
7200 Grindsted

Gårdejer
Anders Mortensen
»Roesdal«
Tranemarken 2
Vejby
7861 Balling

Jette Carlsen
Morelvænget 2
8310 Tranbjerg J

Gårdejere
Annie og Anders Rix
Gjandrup Byvej 9
Gjandrup
8900 Randers

Gårdejer
Egon Sørensen
Årupvej 51
9760 Vrå

Gudrun og Anders Mellemkjær
Søndergade 130
9700 Brønderslev

Gårdejer
Tove Hildegard Hashøj Hansen
»Hashøjgård«
Hashøjvej 3
Kyse
4700 Næstved

Indtryk fra en Norgestur Gotlandsturen

Asta og Hans Kjær, Skærbæk har været i Norge med Slægtsgårdsrejser, og de fortæller om nogle af de indtryk de fik på turen.

Alle i selskabet talte om stormvejr, da vi gik om bord på »Holger Danske« i Frederikshavn.

Vi blev da også vippet blidt i søen, mens en Skageraks kuling udenfor sørgede for bølgegangen. Friske og udsovede, og i læ i Oslofjorden indtog vi morgenkaffen, mens regnen pøse ned, akkurat som i Danmark. Vi gik således glip af den skønhed, der kendetegner indsejlingen til Oslo. Den oplevelse fik vi så til gengæld på hjemturen fra landsiden, da ruten var lagt sydover pr. bus efter Svinesundgrænsen.

Et indtryk af Norges natur og storslåethed kan ikke beskrives, det må opleves.

»Undrer mig på, hvad jeg får at se, over de høje fjelde«. Enhver dansk slettebo burde unde sig selv den oplevelse at se dette stolte land.

For hvert sving udenom eller igennem et klippefremspring udfolder sig et nyt panorama med den yndigste frodighed fra elven og et godt stykke op ad lien. Hæver man så blikket, øjner man trægrænsen og ovenover igen det nøgne fjeld, hvor de højeste er sneklædte.

Kald det romantik, dette at hengive sig i beundring af naturens vidunderlige pragt.

En anden ting, der slår en er dette fantastiske vejnet, der her er udført på rekordtid. Der har været brug for ingeniørfremsyn. Tænk for eksempel på Spiralen i Drammen, nedstigningen fra sæterne til Hemsedal eller hårnålesvingene ved Årdal, hvor man for hvert sving ser byen blive mindre og mindre under sig.

Nogle af selskabet er modige og viser stolt og hørligt, hvad de ser, mens andre knuger hænderne om stolelænet og beder i sit stille sind, at vor dygtige chauffør også denne gang må føre os frelst op i højderne, hvor sneen køler hud og nerver.

Der er dette særlige ved slægtsgårdsrejser, at turene er tilrettelagt, så den både er afslappende og lærerig. Man får forklaret alle seværdigheder langs ruten, og får samtidig et indblik i landets historie. Deltagerne er fra de fleste af Danmarks egne, så det opleves næsten som et højskoleophold, hvor alle dialekterne ytrer sig og man rystes sammen.

Hvad enten man bor på højfjeldshotel eller fjeldstue er standarden høj, maden fremragende og renhed og venlighed smiler en i møde.

Jeg vil anbefale alle danske en sådan tur, der er kort og økonomisk overkommelig.

Med formanden J. P. Petersen som arrangør og rejseleder tog medlemmer af Slægtsgaardforeningen på tur til den største svenske ø – Gotland – i dagene 25.-30. juli. Rejsen, der foregik med en 1. kl. bus, startede efter færgeoverfarten over Øresund tværs over det sydlige Sverige, hvor der overnattedes i Kalmar, efter en smuttur til Øland og besigtigelse af slottet i Kalmar. Over Oskarshamn sejledes så den 110 km lange strækning til den gamle danske ø Gotland, en sejltur på 4 timer. Denne ø er vel på størrelse med Fyn, og herfra er der godt 200 km til Polen og 300 km til Rusland. Gotlands undergrund er kalksten, og den er forbavsende flad. Den har en særegen smuk natur med både veldyrkede marker og store områder med skov, hvor jorden ikke kan dyrkes på grund af sten og klippe. Gotland er uhyre rig på fortidsminder, men langt de fleste af disse ligger ikke lige ved alfar vej. Vi besøgte nogle af de mange gamle kirker, så forsvarsrøner og gamle gårde fra 16- og 1700 tallet, helt af træ samlet som museum med runestene o.s.v. Vi besøgte også Fårø, som er militært område med de stejle kalkstensklinter ud mod havet, disse var fyldt med fossile sten.

Så et kæmpekalkleje, der var 30 meter dyb, og som efter 1990 omdannes til en sø. Vi besøgte keramikbrug, og der var andre steder med udsalg af hjemmesløjde.

Rundt omkring den gamle del af hovedbyen Visby så vi muren, der stadig er intakt og rager højt og frygtindgydende i vejret til trods for, at den også stod der i Valdemar Atterdags tid. Vi opdagede også, at de gotlandske dialekter var lettere at forstå end det svenske sprog, skønt vi allerede måtte afstå øen i 1600 tallet til Sverige. Hjemturen gik over Kronoberg len, hvor Sveriges største glasbrug i Växjö besøgte, og turen afsluttedes på det skønne Kullen, hvor udsigten dog måtte delvis tænkes på grund af regn og dis.

Alt i alt blev det en rig oplevelse for deltagerne og en vel tilrettelagt tur, der tjener formanden til ære.

Torp Fris Møller

Van(d)vid

Et af foreningens filosofiske medlemmer, der er god til både historie og historier, ytrede forleden dag, da snakken pludselig begyndte at dreje sig om vejret:

»Skulle vi i år vælge en nationalfugl, måtte det da blive vandskaden!«

Senere supplerede han:

»Og skulle vi vælge en national dans skulle det være 'rejnlanderpolka!'«

Høstbillede 1936.

Manden på selvbinderen er Kristian Andersen, som tjente hos Peder Nørgaard Larsen, St. Engeberg ved Skive. (Billedet er udlånt af Peder Nørgaard Larsen.)

Nyt fra kredsene:

Himmerlandskredsen

Kredsen har konstitueret sig og formand blev gårdejer A. C. Winther Hansen, Trillebakkegård, Grydsted, 9240 Nibe. 08 35 16 03.

Den nystiftede Himmerlandskreds holder sin første udflugt den 11. august, hvor man besøger herregården Randrup, hvor godsejer Niels Hjort fortæller om Randrup og viser rundt.

Ringkøbing Amtskreds

Kredsen for Ribe og Ringkøbing amter har haft en lykkelig skilsmisse, da hvert amt har fået sin lokalkreds.

I juli mødtes medlemmer fra Ribe amt i Hover, hvor man først så den landskendte landsbykirke, besøgte Agnethe og Andreas Stampe, Kjeldgaard og sluttede af ved Mulbjerg mølle – en tør-lagt vandmølle, hvis bygninger skal sættes i stand.

Derefter stiftedes lokalkredsen, og bestyrelsen udgøres af: Else Krista Nielsen, »Skrumsagergård«, Sdr. Bork, Agnethe Stampe, »Kjeldgaard«, Hover, Betty Nielsen, »Rabisgaard«, Krarup, Jens Trolldbjerg Bjerre, Holstebro og Mads Andersen, Skårupvej 4, Hanning, 6900 Skjern. 07 36 20 74

Mads Andersen

Ribe Amtskreds

Ribe Amts slægtsgårdsforening er nu en realitet, da en sådan lokalforening under Dansk Slægtsgårdsforening er blevet stiftet i Grindsted, søndag den 9. august 1987.

Efter et interessant gårdbesøg hos Grethe og Ernst Plagborg, Vennelyst, hvor man blev informeret om den veldrevne gårds slægt og historie samt om driften, samledes man til kaffe på Ungdomsgården i Grindsted, med efterfølgende stiftende generalforsamling, hvor følgende bestyrelse blev valgt:

gårdejer Peder Møller Frifelt, »Lindegård«, Tyndkærvej 7, 6823 Ansager, gårdejer Ernst Plagborg, »Vennelyst«, Plagborgvej 19, 7200 Grindsted, gårdejer Knud Buhl, »Søndergård«, Glibstrupvej 30, Anst, 6600 Vejen,

gårdejer Svend B. Troelsen, Sprækvej 3, V. Vedsted og gårdejer Carl P. Jensen, Vadgårdsvej 25, 6830 Nr. Nebel. 05 28 81 14.

Suppleant blev gårdejer Poul E. Jørgensen, Hvollig Agervej 10, Agersnap.

Carl P. Jensen

Vejle amt

Tirsdag den 16. juni var der arrangeret aftentur til Tirsbæk Slot, hvor hofjægmester H. H. Algreen-Ussing gæstfrit bød velkommen.

Der var mødt ca. 70 deltagere, som med stor interesse påhørte hofjægmesterens redegørelse for slægtens og slottets historie samt om landbruget og skovbruget.

Tirsbæk Slot med avlsbygninger er fredet, og må som sådan ikke ændres uden tilladelse fra fredningsmyndighederne.

Der gives intet tilskud til indvendig vedligeholdelse. Hofjægmesteren gav et konkret eksempel, hvor et håndværkertilbud på renovering af tagkonstruktionen på hovedbygningen kun kunne honoreres med ca. 4% i tilskud af tilbudssummen.

De store staldbygninger stod tomme, der var ingen besætning, udover et par rideheste.

Skovbruget blev tildels klaret af en enkelt skovarbejder med moderne skovningsmateriel. Der slås årligt mellem 1500 og

2000 m³.

Hofjægmesteren selv, med hjælp af junior og en moderne maskinpark, driver landbruget (200 ha ager) med korn og øvrige handelsafgrøder. Et stort parkanlæg omkring slot og voldgrav havde mange store og sjældne træer og planter i parken, mest iøjensfaldende var et stort 350-årigt platantræ.

En god og interessant aften, som sluttede med kaffe på Daugaard Kro, hvor der blev lejlighed til at drøfte foreningens aktiviteter på lokalt plan.

Holger B. Juul

Kredsen for Det sydlige Sønderjylland

Til trods for en bidende kold kuling fra nordvest var der mødt 90 deltagere på bakken ved Ormstoft, da kredsen havde sit sommermøde. Fhv. gdr. Christen Jacobsen tidl. Ulkebøl, gav her en interessant historisk oversigt over en række gårde i Kær og Ulkebøl, derefter kørtes gennem den minderige egn med de mange krigergrave fra 1864, forbi de udstykkede husmandsbrug fra gården Rønhave til denne gård.

Under ledelse af forstander Jepsen besås bygningerne med de mange maskiner, der bruges under planteavlsforsøgene på gården.

Efter kaffen afvikledes generalforsamlingen, hvor kredsen skiftede navn fra Kredsen for Åbenrå og Sønderborg amter til Kredsen for Det sydlige Sønderjylland. (Formandens beretning gengives i uddrag efter dette referat.)

Aftenen sluttede med forstander Jepsens historiske udredning af Rønhaves historie, der kendes tilbage til 1325. I 1590 blev gården overtaget af hertug Hans d. y. for i 1746 at overgå til hertugen af Augustenborg. I 1904 blev den overtaget af den tyske stat. I 1920 blev den overtaget af den danske stat, der frastykkede jord og oprettede 30 husmandsbrug. I 1933 påbegyndtes forsøgsvirksomheden under Blangstedgård, hvorefter den i 1967 blev selvstændig.

Torp Friis Møller

I sin beretning sagde formanden for kredsen for Det sydlige Sønderjylland – Torp Friis Møller bl. a.:

»Vi må jo erkende, at mange af vore medlemmer ikke hører til blandt de yngste, og der derfor altid vil være en naturlig afgang. Dertil kommer, at der stadig bliver færre landbrug, og mange af vore medlemmer derfor ikke har naturlige afløser. Det er dog min absolutte opfattelse, at man ved en mere aggressiv nytegning let kunne fordoble vort medlemstal.

Vi har i vort område i 1986 fået 10 nye medlemmer og mistet 4, men jeg ved, at der er tegnet ikke så få nye medlemmer i 1987.

Fra vort område skal vi vel også være med til at vise flaget i anledning af 200-året for Stavnshåndets ophævelse. Men jeg er af den opfattelse, at vi dog bør holde en lidt lav profil, idet vi sønderjyder aldrig har været underlagt Stavnshåndet.

Bestyrelsen hos os, har som bekendt, indledt et samarbejde med den sydlige del af det gamle Tønder amt, forstået således, at da der ingen selvstændig lokal virksomhed var i Tønderområdet, deler Haderslevkredsen og vor kreds dette område.«

Om den aktuelle situation sagde Torp Friis Møller:

»De landbrug, som både har en rimelig produktion, bliver veldrevet og også har en passende egenkapital klarer sig faktisk godt, men der er bare alt for få af dem. For langt de fleste landbrug er egenkapitalen for lille, hvis der overhovedet er nogen. Det kan have mange årsager, som det fører alt for vidt her at komme ind på. Det er en kendsgerning, at mange og blandt dem – virkelig flittige og dygtige landmænd, i dag står over for at tage beslutning om enten at forlade erhvervet, eller at forsøge sig med jordbrugslån. Den store misere skyldes efter min mening, at landbruget gennem flere generationer konstant er blevet drænet for kapital. Ved generationsskifter, hver 25.-30. år, er der taget penge ud til fordeling blandt andre børn, der så har forladt erhvervet med dem. De som har solgt gården og gået ov-

er i andet erhverv, har også taget penge med. De ældre landmænd, som ingen afløsere havde blandt børnene, har også medtaget kapital.

Dertil kommer, at staten også i stor stil har haft snabelen ned i kassen og fjernet kapital.

Jeg tror trods alt på en fremtid for dansk landbrug. Vi slægtsgårdssejere er jo klar over, at de generationer, der gik forud for os, også ofte stod overfor uoverstigelige hindringer, og de brugte sjældent de letteste løsninger. Men jeg er klar over, at der hos de kommende unge landmænd kræves både mod og lyst – energi og viljekraft til at gå ind i et erhverv, som det øvrige samfund både forlanger en urimelig indsats af og samtidig skælder dem ud for miljøsvin. Men der hvor en slægtsgård har en naturlig afløser, skal forældrene, uden totalt at slå hånden af andre børn, i hvert fald sørge for, at den, der fører slægten videre får de bedst mulige vilkår herfor, for hvis man ikke i generationerne forud havde efterkommet dette, havde der næppe i mange tilfælde været nogen slægtsgård.«

Sjælland-Syd

Den 2. juni var 45 medlemmer af kredsen i Nordsjælland. Sammen med Tove og Vagn Mathiasen fra Nordsjællandskredsen havde man en meget vellykket dag, hvor Gerda og Ludwig Meyhoff fortalte om Søborg Slot, udtørringen af søen og den landbrugsmæssige drift derefter.

Man fik set Søborg kirke og Nakke Hoved fyr og det meget sevärdige museum med Rudolph Tegnens statuer.

Den 2. juli havde kredsen en halvdagstur til Sydvestsjælland. Denne gang var 140 mødt op og man havde en meget indholdsrig dag, de to gårde, som man besøgte var så forskellige, at de ikke kunne sammenlignes.

Dyrlæge H. K. Jensens gård i Høve – Byøsterlanggård, hvis historie fortælles side 8 er den typiske danske slægtsgård med samme familie i 200 år, et pragtfuldt gammelt stuehus og tidsvarende længer.

Valdemarskilde blev oprettet i 1811 af en parcel af Antvorskov hovedgårds fri hovedgårdsjord, og den er idag centrum for en nyere godsdannelse – 500 ha ager og 881 ha skov.

Siden 1907 har Valdemarskilde tilhørt slægten de Neergaard.

Nordjyllandskredsen

Sommerudflugten den 20. juni var et tilløbsstykke.

De mere end 100 deltagere samledes på Birkelse hovedgård, hvor godsejer, kammerherre Erik Skeel bød velkommen og kammerherreinde Hanne Skeel fortalte om godsets historie. Siden 1656 har Birkelse tilhørt slægten Skeel, men med aner på spindesiden kan slægtens bånd føres tilbage til 1614.

Efter rundvisning i hovedbygningen samledes man i parken, hvor godsejeren fortalte om landbruget på Birkelse gods. Derefter var der mulighed for at komme ind og se den store malkekvægsbesætning på 160 køer. Denne højtydende besætning har i 140 år alene fået fornyelse gennem køb af tyre.

Efter denne historiske og landbrugsmæssige oplevelse samledes man på Birkelse Kro til kaffe og efterfølgende generalforsamling.

Kredsformanden – Peter Bentzen, sagde i sin beretning bl. a. at han ville ønske lysere produktionsvilkår, og håbede at regering efter valget ville se på erhvervslivets omkostninger med positivt sindelag.

Peter Bentzen fortsatte: Der tales meget om marginaljordene, men fakta er, der kan ikke plantes træer i de lavereliggende enge, og måske står vi med for lidt kvæg i ikke for fjern fremtid, hvad så?

På det organisatoriske felt fortalte kredsformanden om den nye Himmerlandskreds, og han glædede sig over den medlems-tegning, der har været i den nye kreds. I den tilbageværende del af kredsen har der også været en medlemsfremgang, og medlemsaktiviteterne har været samlet i Himmerland, først med mødet i Støvring og derefter på Lundbæk Landbrugsskole.

Fynskredsen

Fynskredsen har holdt sin sommerudflugt den 27. juni i strålende vejr med 115 deltagere.

Vi mødtes ved maleren Johannes Larsens hjem i Kerteminde, som nu er indrettet til museum med hans malerier. Vi nød spadsereturen i den ca. 2 tdr. land store park, der hører til museet. Tæt op af museet ligger den nyrestaurerede »Svanemøllen«, funktionsdygtig og et besøg værd.

Efter middag på restaurant »Marinaen« kørte vi til godset »Selleberg«. Vi blev modtaget af Bodil Hvenegaard Lassen og sønnen Søren. De fortalte om gårdens historie og nuværende drift. Så så vi avlsbygningerne, den gamle velholdte hovedbygning og den dejlige have. Der blev serveret en fliflig drik, lavet på bær fra den store kirsebærplantage, der hører til godset.

Vi sluttede ude ved det retablerede grusgravområde, hvor der er skabt et rekreativt område for fugle- og dyrelivet.

En god og indholdsrig dag.

Hans Peder Madsen

Godsejer Bodil Hvenegaard Lassen og sønnen Søren foran hovedbygningen til Selleberg.

(Foto: Karen Margrethe Christophersen.)

Aarhus Amtskreds

Aarhus Amtskreds afholdt lørdag den 20. juni 1987 sin årlige sommerudflugt i samarbejde med Slægts- og Lokalhistorisk Forening for Nørre-Sønder- og Mols Herreder. Der var ca. 45 deltagere i udflugten.

Turen gik først til Øm Kloster ved Mossø mellem Silkeborg og Horsens. Her fortalte museumsinspektør Holger N. Garner om klosterets historie fra 1172 til 1560, da klosteret blev nedlagt. Han fortalte også om cisterciensermunkenes liv og arbejde.

Derefter kørte deltagerne i turen til landsbyen Boes i nærheden af Øm Kloster. Der fik man et særpræget stykke landsby-miljø at se – et miljø, som man skulle have forsværgt fandtes mere i Danmark. Så at sige alle huse i denne tørnøroslandsby er smukke gamle og velholdte bindingsværkbygninger med stråtag. Kun nogle ganske få skilte sig ud fra de øvrige ved at være skæmmet af et nyere asbesttag.

Sommerudflugten sluttede i Gl. Rye, hvor man besøgte Træskomuseet. Her fortalte fhv. smedemester Søren Bach, Gl. Rye, om træskomageriets historie, og om hvordan de gamle træskomagere fremstillede de spidssnude træske – basartræske.

Eftermiddagskaffen blev nydt i Gl. Rye Kro. Ved kaffebordet holdt Søren Bach et levende og interessant foredrag om Gl. Rye's historie fra at være en stor by med købstadsrettigheder i Ømmunkenes tid for senere, på grund af en storbrand, at blive frataget sine købstadsrettigheder og degraderet til at være en lille landsby med 16 gårde og nogle huse for nu atter at være en stor by – men stadig uden købstadsrettigheder.

Turens sidste besøg gik til Sct. Sørenskirke i Gl. Rye – en kirke med et besynderligt udseende, tårn og skib ligger adskilt. Her var det også Søren Bach, som fortalte om kirkens historie. Skibet er fra Ømmunkenes tid, da man i 1400-tallet byggede en domkirkestor korskirke. Efter reformationen 1536 og i løbet af 1600-tallet forfaldt tårnet og korsarmen, og de blev revet ned og skibet restaureret og bevaret. Det nu fritliggende tårn er af betydelig nyere dato, idet det blev bygget i 1912 på det oprindelige tårns plads.

En oplevelsesrig og interessant dag i Øm og Gl. Rye.

Henry Slemming Willy Helbo

Haderslev amt

50 medlemmer af Slægtsgårdsforeningen for Haderslev Amt deltog torsdag den 9. juli i den årlige sommerudflugt, der i år gik til Mandø.

Turen foregik med den traktortrukne Mandøbus, de 7 km gennem Vadehavet, hvor der på et tidspunkt var ca. 30 mand på »vejen«.

På Mandø så vi først kirken, hvor Peder Hjort fortalte om kirken og øen. Derefter så vi Den ornitologiske Samling, der består af mere end 300 fugle, der alle er fundet på Mandø. Til sidst så vi Mandøhuset – et hjemstavnsmuseum – der viser et skipperhjem fra omkring 1830.

Aftenen sluttede med kaffe på Mandø kro, hvorefter vi atter begav os ud på den tre kvarter lange tur ud gennem Vadehavet.

Hans Simonsen

Bornholm

Den 15. juli havde Bornholmskredsen arrangeret aftentur fra Halleklipperne ved Nexø.

Lokalhistoriker, fhv. bogholder Olaf Hansen ledede den ca. 3 km lange tur langs klippestranden, der adskiller sig en hel del fra klipperne på det nordlige af øen.

Olaf Hansen er særdeles godt kendt med området og fortalte om, hvad man passerede på turen, bl. a. de gamle forsvarsskanser, deres navne og hvornår der havde været angreb mod dem. Det var især svenskerne, der var aggressive mod Øen i gamle dage.

Den mest kendte af de gamle skanser er Malkværnskansen med mindsten over bl. a. Albrecht Wolfsen, der tappert forsva-

rede skansen længe, men faldt til sidst.

Malkværnskansens navn kommer af, at man fra Nexø havn – ca. 3 km borte – kunne høre den særlige lyd, som vind og strøm frembragte, det var som man hørte en kværn arbejde. Men kværnen har ikke malet siden 1912, da gik en kuldamer på grund på klippen ved malkværn, og for at få den fri af grunden, måtte man sprænge en del klipper væk, og siden har kværnen ikke malet. (Man skal ikke røre for meget ved naturen.)

Turen sluttede ved Svenskehavn, en lille naturhavn i klipperne, hvor især svenske fiskere søgte til i gamle dage.

Aftenen sluttede med kaffe og hyggesnak på Hotel Munken i Svaneke. De 40 deltagere var enige om en god tur, trods en frisk brise fra havet.

Aa. T.

Nordsjællandskredsen

Mandag den 3. august afholdt Nordsjællandskredsen sin årlige sommerudflugt, der i år gik til egnen omkring Roskilde. Deltagerne samledes ved Ledreborg slot og efter at have set parken, var der rundvisning i slottet, hvor en dygtig kustode fortalte os slottets historie: Fra Lejregård til Ledreborg. I første halvdel af 1700-tallet blev gården købt af den senere Konsejlspræsident grev J. L. Holstein, der var indvandret fra Mecklenburg. Han byggede den gamle gård om, til det udseende slottet har i dag. Det er den samme slægt, der har haft godset siden.

Ledreborg er kendt for sin store, værdifulde malerisamling. En stor del af billederne er portrætter af familien Holstein-Ledreborg, hvoraf mange har indtaget en ledende plads i Danmarks styre gennem tiderne.

Derfra kørte vi til Schweizerhuset i Herthadalen, hvor kaffebordene stod parat. Formanden Vagn Mathiesen orienterede os om de næste programpunkt »Det Historisk-Arkæologiske Forsøgscenter i Lejre«, hvorefter selskabet begav sig ud i det store område, hvor man forsøger at leve som vore forfædre gjorde i oldtid og jernalder. Mest interesse var der for jernalderlandsbyen, der var beboet af 13 unge, der i deres ferie skruede tiden 1000 år tilbage, malede mel, bagte brød, spiste og boede, som man gjorde der på stedet før vikingerne drog ud på deres togter.

Som sidste punkt på programmet besøgte vi Lyngby Landbrugsskole, der for nogle år siden flyttede fra Hillerød til nye bygninger ved Ledreborg Allé. Her blev vi modtaget af forstander N. Aa. Dyrbye. Efter at have spist middag og beset skolen, fortalte forstanderen om forholdene på skolen. Da han tillige er formand for Foreningen af Landbrugsskoler, gav han en bred orientering om de problemer alle landbrugsskoler har i dag. Samtidig med at der stadigvæk bygges nye skoler, og der skabes nye former for landbrugsuddannelser, tildels gratis, var der 50 ledige pladser på de eksisterende skoler. Derfor mente han, at det måtte være en nærliggende opgave at samordne uddannelserne, så man bedre kunne udnytte den nuværende kapacitet. Et andet problem var lærerlønningerne. Landbrugsorganisationerne og private firmaer kunne tilbyde højere lønninger, og der ved sugedes de bedste lærerkræfter ud fra skolerne. Der blev stillet forskellige spørgsmål, og sommerudflugten sluttede med en kop kaffe.

Formanden takkede forstander Dyrbye for den fine modtagelse Slægtsgårdsforeningen havde fået på skolen og klokken 21 kunne de ca. 50 deltagere atter begive sig nordpå efter en begivenhedsrig dag med fint sommervejr.

Niels C. Pedersen

Lolland-Falsterkredsen

Kredsen havde en meget vellykket udflugt til Langeland. 70 deltog og på Langeland sluttede 3 familier sig til selskabet.

I næste nummer bringes et udførligt referat fra udflugten.

Favørtilbud nr. 4 fra Landbohistorisk Selskab

Lotte Dombernowsky:

»Slagsmaale ere nu om Stunder
langt sjældnere...«

Arkivar, dr. phil. Lotte Dombernowsky, Landsarkivet for Fyn, har skrevet en morsom lille bog med den bemærkelsesværdige titel: »Slagsmaale ere nu om Stunder langt sjældnere...«. Den handler om de sager, der blev behandlet i forligskommissionerne.

Udgangspunktet er 2000 sager i fynske forligskommissioner fra institutionen blev indført i 1795.

Læseren får et billede af retsopfattelsen hos den fynske landalmue, og om forholdene mellem enkeltpersoner og grupper.

Bogen beskæftiger sig bl. a. med landboernes opfattelse af – og udøvelse af vold, om deres æresbegreber og om den menige landbos normer, når det gjaldt indgåelse af trolovelse og ægteskab.

Man indstævnedes hinanden for at få tilgodehavender, selv om beløbene var så beskedne, at de stod i urimeligt forhold til de gebyrer sagsbehandlingen indebar. Man indklagede ustandselig hinanden for beskyldninger, der snart gik på fornærmelige udtalelser af diverse typer, snart på tyveri af ubetydelige småting og snart drejede det sig om indgåede væddemål med ret tåbeligt indhold.

Ikke sjældent var uenigheden opstået under almindelig beruselse i festligt lag, og ingen kunne rigtigt mere huske, hvad der var stridens kerne.

Et særligt interessant afsnit i bogen behandler det netværk af mere eller mindre illegale organisationer – fællesskaber folk gik ind i, dels for at løse ordinære arbejdsopgaver, dels for at dyrke det sociale samvær og ikke mindst for at danne front mod godsejere og embedsmænd, når disse forekom for magtfulde i dagliglivet.

Det er et interessant og delvist ubeskrevet emne, der her er hentet frem, og kan man affinde sig med den nedladne form, som landboerne omtales på, så er det en bog der er værd at læse.

OGN

Der er ikke just blevet hæget om kommissionernes arkiver. Disse protokoller hører til de bedst holdte, og dog er de langt fra i nogen god stand. Det er også beklageligt, at de løse bilag til sagsbehandlingerne i vidt omfang er kasseret. Herfra kunne ellers hentes mange værdifulde detaljer, elementer der giver fortiden mere »kød og blod«.

*Det Niels Pedersen Gaardi Cillehou fandt sig færdig
vilde det ikke jorde sa' hængt at faa nu Erbovere til Gaarden
at magt god i Tillog og altsaa en nigr Erbovere til som
fau vunder paa Gaarden bygning og Ensetning færdig
Lau vunde at indbringe af fordrin og den gode betaling*

Undertegnede medlem af Dansk Slægtsgaardsforening bestiller hermed »Slagsmaale ere nu om Stunder sjældnere...« til favorpris kr. 60 + porto.

NAVN

ADRESSE

UNDERSKRIFT

Brevkort
Ufrankeret svarforsendelse

5
Sendes
ufrankeret
Modtageren
betaler portoen

Landbohistorisk Selskab

Hestehaven 3
5260 Odense S

Gunnar Solvang:

Vadehavsbønder på Rømø

Landbrugsudvikling og livsvilkår i det 20. århundrede. Bygd 1986.

Den meget interessante fremstilling af »Vadehavsbønder på Rømø« er resultatet af forskningsprojektet »Vadehavets kulturhistorie«, som blev sat igang af amtsmuseumsrådene i Ribe og Sønderjyllands amter. Foruden de geografiske beskrivelser af Rømø redegøres der for øens erhvervsmæssige udvikling.

Før 1650 var det sildefiskeri og handel, der befolkede Rømø. I de næste halvandet hundrede år var det skudefart og søfart med hollandske og nordtyske skibe på sælhunde- og hvalfangst. Da rovdriften på hvaler omkring år 1800 umuliggjorde den levevej, blev det silde- og torskefiskeriet og senere fragtsejlads med dampskibe.

Herefter fulgte søfartens gradvise afvikling parallelt med en omfattende befolkningsvandring, der tiltog efter 1864. Samtidig opprioriteredes landbruget, der fra omkring 1880 blev hovednæringsvejen for øens resterende befolkning. Flertallet drev landbrug i kombination med en række bierhverv, alt afhængig af brugsstørrelse og alternative udnyttelsesmuligheder i tilknytning til øens ressourcegrundlag.

Det er på denne baggrund bogen beskriver vadehavsbønderne.

Foruden det rent landbrugsmæssige får man en række interessante kulturhistoriske oplysninger om Rømø.

For læserne af »Slægtsgården« kan afsnittene om Søren Hansens gård i Juvre og Niels Chr. Manøs kådnersted i Bolilmark være god læsning.

Søren Hansens gård er en gammel slægtsgård, og bygningerne i deres nuværende skikkelse er opført i 1700-tallet med senere om- og tilbygninger.

I artiklen om Niels Chr. Manøs kådnersted (husmandssted)

omtales bl. a. et generationsskifte i 1945, der fortæller meget om landbrugets udvikling på Rømø.

Bogen slutter med et afsnit om landbruget i 1980'erne.

I 1950 var der 113 landbrug på Rømø, i 1970 var der 39. I 1977 havde Rømø 34 landbrug tilbage og i 1984 var antallet reduceret til 22 aktive brug. Denne udvikling har fulgt den generelle udvikling, men Rømø er ikke alene gamle, romantiske kommandørgårde, for i årene 1979-1981 flyttede Hans Jensen Krog sin gård fra en indeklemt plads i Juvre ud i Juvre enge, og denne gård er Rømøs nordligste bebyggelse. Det er en gård som enhver anden landbrugsejendom opført på samme tid. Til denne nye gård hører et areal på 79 ha. Dertil kommer 80 ha i forpagtning.

Kun 17 ha dyrkes med korn, resten er græs i omdrift til høslet, græsensilering og afgræsning for kreaturer. Der holdes en besætning på 78 malkekøer, ca. 160 ungkreaturer og kalve samt 70 får.

Når man har læst »Vadehavsbønder på Rømø« får man ligefrem lyst til at tage en tur til Rømø og opleve øen på en anden måde end den almindelige for turister.

OGN

Søren Hansens gård i Juvre fotograferet i 1950'erne. Der er kun sket få bygningsændringer ved den gamle gård. Staldlængen har fået eternittag, og det lille hus på gårdens vestside - beregnet til svin - er udvidet og forhøjet med træpel, til sider og tag er benyttet blikplader.

